

Broedvogels

van De Kampen

2009

Dirk Prop

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Staatsbosbeheer

Broedvogels van de Kampen 2009

Dirk Prop

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken
Subgroep Avifauna
Postbus 1028
1200BA Hilversum
broedvogels@vwggooi.nl
www.vwggooi.nl

Staatsbosbeheer

Uitgave VWG: 180

foto omslag: kuikens van Grauwe Ganzen op Pasen 2009 (foto Conny Leijdekker)

Copyright 2009 – Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Hilversum
Overname van gegevens is alleen toegestaan met bronvermelding en na schriftelijke toestemming van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken.

Intro

Dit is het eerste inventarisatieverslag van de werkgroep Broedvogels van de Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken.

Het is het resultaat van de inspanning van de volgende groep tellers die voor dag en dauw met kijker en veldkaart de polder introkken :

Huub Casander,
Maartje en Pieter Doorn
Han Dijkers
Wobbe Kijlstra
Conny Leijdekker
Wil en Tonny Makkinje
Paul vd Poel
Dirk Prop
Piet Spoorenberg
Hugo Weenen

..en dan diezelfde dag ook nog de energie hadden om achter de computer de waarnemingen stuk voor stuk in te vullen.

Veldkaarten en vergunningen zijn geleverd door Rein Zwaan, boswachter van Staatsbosbeheer.

Een gezamenlijke operatie die al met al vlekkeloos verlopen is.

Han en Conny en hebben de eerste versie van het rapport kritisch doorgenomen.

Inhoudsopgave

1.	Samenvatting.....	5
2.	Inleiding	6
3.	Het gebied	8
3.1.	Gebiedsgrenzen	8
3.2.	Telgebied	8
4.	Werkwijze	9
4.1.	Veldwerk.....	9
4.2.	Broedvogelkartering.nl	10
5.	Resultaten	12
5.1.	Ervaringen met broedvogelkartering.nl	12
5.1.1.	Registreren van waarnemingen	12
5.1.2.	Berekenen territoria	13
5.2.	Aantallen.....	14
5.2.1.	Soortbespreking.....	16
5.3.	Niet broedvogels.....	30
5.4.	Zoogdieren	30
6.	Beheer	32
	Geraadpleegde bronnen.....	35

1. Samenvatting

Een team van 12 tellers van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken heeft in 2009 de binnendijkse polder de Kampen geïnteriseerd op broedvogels, inclusief de aangrenzende, buitendijkse oeverzone.

Er zijn 29 verschillende soorten vastgesteld.

Het aantal weidevogels laat vanaf 1998 een zekere stabilisatie zien, na de scherpe terugval in de periode vanaf 1989. Positief is ook dat als gevolg van het extensieve beheer van Staatsbosbeheer het broedsucces van de Grutto, Tureluur en Scholekster goed is.

Dit kan niet gezegd worden van de Kievit die in 2009 nauwelijks jongen groot wist te brengen. De oorzaak is onbekend.

Een opsteker is dat er in 2009 weer drie paren Gele Kwikstaarten hebben gebroed. Van structurele aard is de verdere opmars van de Kuifeend.

Een groot manco van de polder zijn de sloten waarin weinig dierlijk leven meer te vinden is. Het beheer van het Waterschap heeft hier ongunstig uitgedaakt.

De oeverzone met het Gooimeer herbergt daarentegen veel rietvogelsoorten en eenden die in de polder geen plaats meer kunnen vinden, zoals Blauwborst, Rietzanger, Kleine Karekiet en Bosrietzanger.

De rust van de polder de Kampen en de nabijheid van het Gooimeer met een fraaie oeverzone maken de Kampen tot een aantrekkelijk landschap. De natuurlijke rijkdom blijft hierbij nog achter maar met een gericht beheer is een verdere restauratie mogelijk. Vooral de combinatie met het aangrenzende moerasgebied richting Stichtse brug dat door Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer wordt ontwikkeld, biedt veel perspectieven. Indien het lukt om weer leven terug te krijgen in het oppervlaktewater van de Kampen dan kan er een gunstige wisselwerking met dit gebied optreden. De mogelijk toekomstige broedvogels, zoals Roerdomp en Grote Zilverreiger, kunnen dan vanuit het moerasgebied foerageren in de Kampen. Er zal dan met name in het slootbeheer door het Waterschap veel moeten veranderen.

2. Inleiding

Omdat de Kampen in een uithoek van de Eempolder ligt, is deze polder niet opgenomen in de gangbare fiets- en wandelroutes van natuurliefhebbers

In het noordelijkste puntje is wel een schuilhut gebouwd met uitzicht op het Eemmeer, maar omdat deze, zonder bebording, tussen het riet verscholen ligt, kunnen de meeste vogelaars de hut niet vinden en keren onverrichter zake terug. Aan de westkant loopt de A27 van Hilversum naar Almere. De passerende auto's produceren een voortdurende ruis, maar verder heeft de polder alleen maar profijt van deze snelweg omdat deze een barrière vormt met de bebouwde kom van Huizen en Blaricum. Geen rondscharrelende katten dus, of mensen die even de hond uitlaten. In de polder zelf is verder geen bebouwing.

Aan de noordkant ligt een grote baai van het Eemmeer waar vanwege de ondiepte geen schepen kunnen varen.

Rust en weidsheid overheersen in dit aantrekkelijke landschap

Hoewel de natuurlijke waarden ernstig hebben geleden onder grondwaterstandverlaging, ruilverkaveling en intensieve veeteelt, herbergt de polder nog steeds een redelijk aantal weidevogels. Dat dit zo is, is vooral te danken aan het beheer van Staatsbosbeheer en uiteraard aan de inspanning van de natuurvriendelijke boeren, die altijd de belangrijkste schakel vormen in het natuurbeheer in agrarische gebieden.

Figuur 1. Rust, ruimte en een bescheiden zandstrandje.

Dit gebied is in 2009 door de Vogelwerkgroep het Gooi en omstreken geïnventariseerd op broedvogels. Dit is gebeurd op verzoek van Staatsbosbeheer, die de natuurwaarden van het gebied verder wil versterken, en daarom de broedvogelstand wil monitoren.

De laatste inventarisatie is uitgevoerd in 2007 door Van Dorp, die een integrale telling van de binnendijkse polder heeft uitgevoerd. In 2009 hebben wij dezelfde gebiedsgrenzen aangehouden met als extra de aangrenzende oeverzone van het Eemmeer. Om een vergelijking mogelijk te maken met de resultaten van 2007 is bij de uitwerking een opsplitsing gemaakt tussen het areaal van de oeverzone en dat van de polder.

Bij het registreren en verwerken van de gegevens is gebruik gemaakt van de internetapplicatie www.broedvogelkartering.nl, welke speciaal ontwikkeld is ten behoeve van

broedvogelinventarisaties volgens de SOVON methode. Het is een nieuwe site, waar nog geen eerdere praktijkervaringen mee zijn opgedaan. Het project De Kampen fungeerde derhalve als een *pilot*. In dit verslag worden de bevindingen van het werken met deze methode besproken.

3. Het gebied

3.1. Gebiedsgrenzen

De Kampen ligt in het meest oostelijke puntje van de provincie Noord-Holland. Het vormt onderdeel van de driehoekige Oostermeent, die wordt begrensd door de A27 (Almere – Utrecht), het Eemmeer en de Gooyersgracht, welke tevens de provinciegrens is met de provincie Utrecht. De Kampen is het noordelijk deel van de Oostermeent.

Het telgebied is 115 ha groot: 110 ha poldergrasland en 5 ha buitendijkse oeverzone.

Hiervan is 60 ha in eigendom van Staatsbosbeheer. De eigendommen van Staatsbosbeheer en de percelen die nog in particuliere eigendom zijn, liggen door elkaar. De percelen van Staatsbosbeheer worden aan lokale agrariërs verpacht.

Figuur 2. De Kampen met de gebiedsgrenzen van het telgebied.

groen = particulier
roze = Staatsbosbeheer

3.2. Telgebied

Het terreintype van de Kampen is grasland. De vegetatie bestaat overwegend uit Engels raaigras. In de extensief beweede percelen hebben echter andere grassoorten de overhand. Als het gras bloeit in juni trekken vooral de zware, lichtgekleurde aren van de Witbol de aandacht. Omdat deze percelen niet gemaaid worden in het voorjaar kan hier plaatselijk zuring en distel behoorlijk domineren.

Een lage dijk met een grazige en kruidige begroeiing loopt langs het Eemmeer. Het buitendijkse gebied is zo'n 50 –150 meter breed en is zeer gevarieerd. In het zuiden is een strook brede ruige sterk verlande rietvegetatie met brandnetel van ongeveer 30 meter breed. In de middenzone is de oevervegetatie veel ijler met zelfs enkele voorzichtige zandstrandjes. In het noordelijke stuk zijn enkele drassige delen met een zeer dichte vegetatie van biezen en rietgras.

4. Werkwijze

4.1. Veldwerk

Het oppervlak van het gebied was te groot om in één ochtend door één ploeg te tellen en is daarom opgesplitst in twee delen van elk ongeveer 60 ha. Elke 14 dagen vanaf 22 maart zijn deze deelgebieden geteld. De duo-tellingen werden gelijktijdig uitgevoerd, met uitzondering van 9 mei toen het westelijk deel een dag later is geteld.

Er werd geteld volgens de SOVON broedvogelkarteringsmethode (van Dijk 2004).

Figuur 3. Teller in actie. Later in het seizoen werd vanwege de hoge vegetatie de telescoop niet meer gebruikt.

Een team bestond uit 2-3 personen met minimaal 1 ervaren teller. De tellers tekenden de waarnemingen in het veld op veldkaarten van 1:5.000 die beschikbaar waren gesteld door Staatsbosbeheer. Behalve de locatie werd de soort waarneming genoteerd (individu, paar, balts, nestindicatie/alarm, nest of anders). Alle potentiële broedvogels werden op deze manier genoteerd. Losse waarnemingen werden apart genoteerd hoewel hier geen

volledigheid is nagestreefd. Er werd gebruik gemaakt van gewone veldkijkers. In maart en april toen de vegetatie nog kort was, is ook gebruik gemaakt van een telescoop, waarmee broedende weidevogels goed te traceren zijn. Wordt de vegetatie hoger dan heeft een telescoop weinig zin meer.

Om verstoring te voorkomen zijn de rietkragen niet intensief doorlopen, met uitzondering van de eerste telling op 22 maart waarbij speciaal gezocht is naar nesten van Grauwe Ganzen. Tijdens de andere tellingen kunnen de vlak achter de rietkraag in het water zittende vogels zoals futen, meerkoeten en eenden over het hoofd zijn gezien.

In de volgende tabel staan de teldata, de tijden en de tellers.

Datum	Tijd	Tellers
22 maart	7.00-9.00	Dirk Prop Alleen de oeverzone langs Eemmeer geteld
29 maart	8.15-12.30	Han Dijkers, Conny Leijdekker, Paul vd Poel en Dirk Prop
11 april	7.00-10.45	Huub Casander, Han Dijkers, Conny Leijdekker en Dirk Prop
25 april	7.00-10.15	Conny Leijdekker, Paul vd Poel, Piet Spoorenberg en Hugo Weenen
9 /10 mei	7.00-11.15	Han Dijkers, Wobbe Kijlstra, Wil en Tonny Makkinje en Dirk Prop
23 mei	7.00-10.00	Huub Casander, Conny Leijdekker en Dirk Prop
6 juni	7.15-10.45	Huub Casander, Han Dijkers, Wobbe Kijlstra en Dirk Prop
20 juni	7.15-10.15	Maartje en Pieter Doorn, Conny Leijdekker, Dirk Prop en Hugo Weenen

De teldag of de dag erna vulde de teller zijn waarnemingen vanuit de veldkaart in via de internetapplicatie www.broedvogelkartering.nl. welke in de volgende paragraaf wordt toegelicht.

4.2. Broedvogelkartering.nl

Bij het invoeren en uitwerken van de waarnemingen is voor het eerst gebruik gemaakt van de website

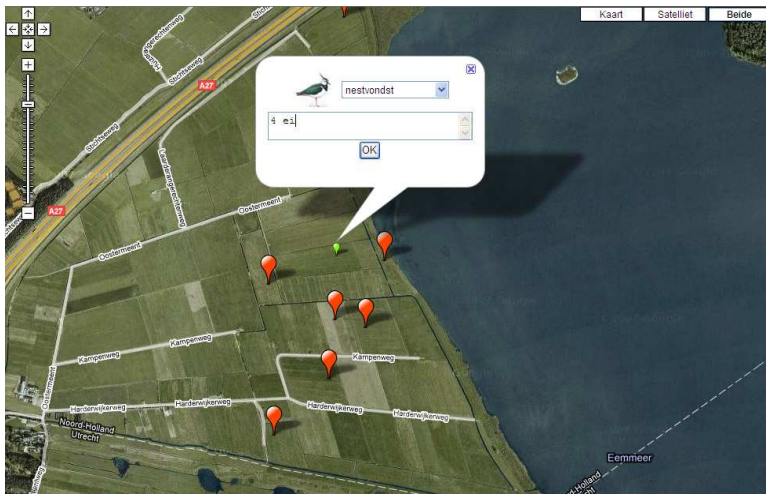
www.broedvogelkartering.nl.

De waarnemers die geautoriseerd zijn voor de site starten deze op en komen dan automatisch in het scherm met een satellietkaart van Googlemaps van de Kampen. De kaart biedt een hoge mate van nauwkeurigheid. Elk struikje is te zien en is dus veel nauwkeuriger dan de veldkaarten die gebruikt zijn.

Op deze kaarten kon via een pinnetje elke afzonderlijke waarnemingen ingevoerd worden, waarbij telkens via een keuzelijstje het soort waarneming gekozen kon worden: individu, paar, territoriumgedrag, nestindicatie, nest of niet-broeder. Bovendien bestond de mogelijkheid om per waarneming nog aanvullende informatie in te vullen, bijvoorbeeld het aantal eieren.

De aldus ingevulde waarnemingen worden bewaard in een database en kunnen door alle geregistreerde gebruikers worden bekeken. Zo kunnen ze bijvoorbeeld een soortenkaart opvragen waarbij de kleur aangeeft wanneer de waarneming is gedaan.

Tevens biedt de applicatie de mogelijkheid om automatisch de territoria te berekenen. Op een kaart zijn de berekende territoria te zien met elk een eigen kleur en nummer. Met een markeringspunt wordt het centrum van het territorium aangegeven. Omdat deze

Figuur 4. Kaart via welke de waarneming ingevuld kan worden

Figuur 5. Overzichtkaart met waarnemingen en territoria

Figuur 6. Stippenkaart van de territoria

kaart bij talrijke soorten dichtslibt door de veelheid van punten, kan er ook een kaart worden opgevraagd waarop alleen de berekende territoria te zien zijn, de zogenaamde stippenkaarten. Dit zijn ook de kaarten welke in dit verslag bij de bespreking van sommige soorten is opgenomen.

5. Resultaten

5.1. Ervaringen met broedvogelkartering.nl

5.1.1. Registreren van waarnemingen

Het registreren van de waarnemingen via broedvogelkartering.nl is probleemloos verlopen. Een kleine technische storing deed zich in het begin voor toen bleek dat verwijderde waarnemingen later toch zichtbaar waren. Dit probleem is echter snel opgelost.

De resolutie van de Googlemaps kaarten is zo hoog dat de waarnemingen met een nauwkeurigheid van 5 meter geplaatst worden. Dit is meer dan nodig is omdat de notatiewijze met pen op de veldkaarten deze mate van precisie niet haalt.

Wel was er soms onzekerheid over de categorie onder welke een waarneming ingebracht diende te worden: individu, paar, territorium gedrag of nestindicerend. Dit had echter niet zozeer met de site te maken als met de niet altijd eenvoudige criteria van SOVON (van Dijk 2004).

Voor de volgende keren is het aan te bevelen dat de coördinator vooraf enkele duidelijke richtlijnen op papier zet. De kunst is dan wel om dit handzaam en bondig samen te vatten, zodat de teller weet waar hij aan toe is zonder dat hij het SOVON handboek hoeft door te worstelen.

Omdat de gegevens op dezelfde dag of de dag erna ingevoerd werden, ligt alles nog vers in het geheugen, wat de interpretatie van de soms moeilijk leesbare notities op de veldkaarten een stuk vergemakkelijkt.

Belangrijk voordeel van internet is dat de tellers de gegevens van elkaar kunnen zien en beoordelen. Dit is in veel situaties handig, bijvoorbeeld bij de waarnemingen in het grensgebied van de twee deelgebieden als niet zeker is of het andere team deze heeft geteld. Ook biedt internet de mogelijkheid om direct te kunnen controleren of de waarnemingen op een consistente manier worden geregistreerd. Bij zangvogels is dit niet zo'n probleem omdat alle zingende mannetjes als territoriaal worden geregistreerd maar bij de weidevogels is het een stuk lastiger en het is eenvoudiger om dit vlak na de telling te beoordelen dan enkele maanden later. Bovendien kunnen er geen fouten worden gemaakt bij het lezen van het handschrift van een ander.

Behalve dat de kwaliteit van de registratie van waarnemingen wordt verhoogd door het invullen via broedvogelkartering.nl, worden de gegevens bovendien veel sneller verzameld en is het dus ook mogelijk om sneller conclusies te trekken en het eindrapport op te stellen. Voorheen was het een hele klus om afspraken te maken met de tellers over het uitwerken van de veldkaarten naar soortkaarten. Via internet is deze activiteit overbodig geworden omdat bij het registreren direct al een soortenkaart wordt bijgehouden. Het enige dat dan nog moet gebeuren is het bepalen van de territoria op basis van de soortenkaarten en ook dat is mogelijk via broedvogelkartering.nl, zoals in de volgende paragraaf toegelicht wordt.

Omdat de tellers onafhankelijk van elkaar de gegevens in kunnen voeren biedt dit de mogelijkheid om binnen een team een werkverdeling per soortgroep te maken, bijvoorbeeld de ene teller tekent de zangvogels in en de ander de weidevogels en de eenden. Elke teller werkt thuis zijn/haar eigen veldkaart uit. Voordeel is dat het op deze manier het werk evenrediger wordt verdeeld zodat nauwkeuriger kan worden gewerkt. In principe zou deze methode ook toegepast kunnen worden zonder broedvogelkartering.nl maar de ervaring leert dat dit niet gebeurt om de onoverzichtelijkheid van het aantal in omloop zijnde veldkaarten niet verder te verhogen. Bij broedvogelkartering is dit geen probleem omdat de veldkaarten na het invoeren louter nog bewaard worden als een soort papieren fall-back waar in de praktijk zelden of nooit gebruik van zal worden gemaakt.

5.1.2. Berekenen territoria

In mei 2009 is het programma geschreven dat de territoria automatisch berekent door middel van clustering van de in de database geregistreerde waarnemingen, met toepassing van de SOVON regels die als variabelen in tabellen zijn opgenomen.

Deze functie werkte zeer goed bij zangvogels zoals Rietzanger en Winterkoning. Van deze soorten wordt eigenlijk altijd zang waargenomen die wordt geregistreerd met de categorie Territoriaal gedrag. Bovendien hebben deze soorten een vrij afgebakend territorium. De geproduceerde stippenkaarten hoefden niet te worden aangevuld en konden meestal zonder verdere aanpassingen in het voorliggende verslag ingekopieerd worden. De enige aanleiding om de stippen te wijzigen is als er toevallig stippen bijna over elkaar liggen. Vanwege de zichtbaarheid op de verspreidingskaartjes werden deze stippen dan handmatig “uit elkaar getrokken”.

Bij weidevogels waren de berekeningen eveneens accuraat.

Ook bij de eenden is deze methode toegepast. Weliswaar is de berekening van de groep minder eenduidig maar hier biedt broedvogelkartering.nl het grote voordeel dat de berekening op een uniforme wijze gebeurt, terwijl bij een handmatige uitwerking met name bij eenden verschillen kunnen ontstaan als gevolg van verschillende persoonlijke interpretatie.

De Grauwe Gans was de enige soort waar de berekening niet een accurate presentatie gaf van de broedterritoria. Dit had te maken met de enigszins gedateerde richtlijnen van SOVON, en ook met het feit dat het rekenprogramma nog niet zo goed weet hoe om te gaan met nesten van verschillende datum die op korte afstand van elkaar zijn gevonden. De vraag of deze waarnemingen betrekking hebben op dezelfde nesten of dat het afzonderlijke nesten zijn is door het computerprogramma niet te beantwoorden. Uiteindelijk is het aantal ganzen uitsluitende gebaseerd op het aantal gevonden nesten.

De stippen op de stippenkaarten worden door broedvogelkartering.nl berekend door het middelen van de verschillende waarnemingen behorende bij één territorium. Omdat de waarnemingen soms 100-den meters uit elkaar kunnen liggen kan de plaats van de stip behoorlijk afwijken van de werkelijke nestlocatie. De stippenkaarten geven dus wel een indicatie over de verspreiding van een soort, zodat bijvoorbeeld gevisualiseerd wordt dat de dichtheden in het noorden van de Kampen lager liggen dan in het centrale en zuidelijke deel, maar er mogen geen conclusie worden getrokken op perceelsniveau. De percelen liggen te dicht op elkaar en het kan heel goed gebeuren dat een stip is geplaatst in een weiland dat niet in beheer is bij Staatsbosbeheer terwijl gebroed is in het aangrenzende weiland dat wel in beheer is bij SBB, of omgekeerd.

5.2. Aantallen

In de volgende tabel staat het aantal vastgestelde territoria van de deelgebieden. Het deelgebied "polder" komt overeen met het telgebied van Van Dorp (2007).

Soort	polder (110 ha)	oeverzone (5 ha)	totaal (115 ha)
Knobbelzwaan	2		2
Grauwe Gans	2	17	19
Nijlgans	1	1	2
Bergeend	2	2	4
Krakeend	8	3	11
Wilde Eend	14	11	25
Slobeend	2	1	3
Kuifeend	10	5	15
Torenavalk		1	1
Fazant		1	1
Meerkoet	21	5	26
Scholekster	8	1	9
Kievit	45		45
Grutto	30		30
Tureluur	20		20
Holenduif		1	1
Koekoek		1	1
Kerkuil		1	1
Veldleeuwerik	1		1
Graspieper	10	3	13
Boerenzwaluw	2		2
Gele Kwikstaart	3		3
Witte Kwikstaart	11		11
Winterkoning		3	3
Blauwborst		3	3
Rietzanger	1	8	9
Bosrietzanger		8	8
Kleine Karekiet	2	21	23
Fitis		1	1
Rietgors	4	18	22
Aantal soorten	21	21	29

In de volgende tabel zijn de aantallen opgenomen van de tellingen die bekend zijn vanaf 1989. De getallen zijn overgenomen uit het rapport van Van Dorp van 2007. De aantallen hebben betrekking op het poldergebied van 110 ha.

Soort	1989	1995	1998	2000	2004	2007	2009
Knobbelzwaan	?	?	0	2	2	2	2
Bergeend	0	0	0	0	3	3	2
Krakeend	1	2	3	2	3	9	11
Wintertaling	?	0	0	1	0	0	0
Wilde Eend	?	?	?	5	14	11	14
Slobeend	6	2	2	2	2	5	2
Kuifeend	1	2	1	1	2	6	10
Meerkoet	7	6	?	15	21	30	21
Scholekster	17	11	9	6	5	5	8
Kievit	106	70	42	44	49	44	45
Grutto	92	63	32	40	35	26	30
Tureluur	30	18	22	22	17	15	20
Veldleeuwerik	47	5	6	5	0	0	1
Graspieper	17	5	1	8	7	7	10
Boerenzwaluw	0	0	0	0	0	0	2
Gele Kwikstaart	25	10	5	3	1	0	3
Witte Kwikstaart	?	?	?	8	3	9	11
Rietzanger						1	1
Kleine Karekiet						1	2
Rietgors						3	4

De eenden blijven in de opwaartse trend met uitzondering van de slobeend die hier anticyclische trend heeft.

De weidevogels hebben tot 1998 een dramatische terugval laten zien maar lijken zich sindsdien enigszins te stabiliseren. De indruk bestaat wel, dat met name bij de Kievit een te rooskleurig beeld ontstaat vanwege de SOVON telmethode, die gebaseerd is op territoria. Paren waarvan het broedsel al in een vroeg stadium mislukt is of die misschien zelfs helemaal niet tot eileg zijn overgegaan, worden volgens deze systematiek toch meegeteld.

Wat opvalt is dat de grote drie (Kievit, Grutto en Tureluur) in dezelfde verhouding voorkomen in Arkeheem en Kampen, zij het dat de dichtheden in de Kampen bijna de helft lager liggen. In de volgende tabel zijn deze twee gebieden vergeleken.

Soort	Kampen (115 ha)		Arkeheem (1475 ha)	
	aantal	aantal / 100 ha	aantal	aantal / 100 ha
Kievit	45	39	1008	68
Grutto	30	26	617	42
Tureluur	20	17	335	23
Scholekster	8	7	61	4
Watersnip	0	0	12	1
Graspieper	10	9	66	4
Veldleeuwerik	1	1	92	6
Gele Kwikstaart	3	3	3	0,2

Het milieu in Arkeheem is natter dan de Kampen en dat verklaart waarom er nog Watersnippen voorkomen terwijl de Scholekster er juist minder talrijk is. Opvallend is verder dat de Gele Kwikstaart bijna verdwenen is in Arkeheem, daarbij vergeleken scoort de Kampen met 3 broedparen nog redelijk. Hoewel dit laatste natuurlijk wel in het perspectief moet worden gezien dat er in 1989 meer dan 10 maal zo veel gele kwikken in de Kampen voorkwamen...

5.2.1. Soortbespreking

Fuut, 2 territoria

In de zuidelijke oeverzone aan het Eemmeer zijn twee alarmerende paren gezien. Om verstoring te voorkomen is hier niet gericht naar nesten gezocht zodat er mogelijk broedparen gemist zijn.

Knobbelzwaan, 2 territoria

In een slootje in het zuiden en in de sloot langs de A27 hebben Knobbelzwanen gebroed.

Het zuidelijk paar kreeg eind mei 2 jongen en foerageerde voornamelijk in de Gooyersgracht.

Het paar aan de A27 kreeg 5 jongen, en verbleef verder in de nabijgelegen sloot. Er was blijkbaar geen behoefte om zich aan te sluiten bij de zwanen die vanaf half mei met vele 100-den zich te goed deden aan het fonteinkruid in de ondiepe baai van het Eemmeer

Nijlgans, 2 territoria

Er zijn twee territoria vastgesteld: in de zuidelijke zone bij de Gooyersgracht en in de noordelijke oeverzone.

Op 29 maart vloog een paar Nijlganzen alarmerend rond in de buurt van het gemaal. Ook de volgende tellingen werd meestal een paartje waargenomen, echter zonder enige aanwijzing van een nest. Volgens de SOVON criteria is er sprake van een geldig territorium.

Op 20 juni zwom een paar met 3 jongen in het Eemmeer met jongen van ca 3 weken.

Grauwe Gans, 19 territoria

Er zijn in totaal 19 nesten gevonden. Alle nesten lagen in de buurt van de oeverzone van het Eemmeer: 17 hiervan lagen in de rietzone en 2 in de aangrenzende slootrand.

De volgende tabel staat wanneer de nesten zijn gevonden en met hoeveel eieren:

datum	aantal eieren
22 maart	1, 3, 4, 5, 5
29 maart	1, 4, 5, 5, 6, 6
11 april	3, 4, 5, 5, 5, 6
9 mei	2

Voor zover bekend zijn alle nesten uitgekomen. De eerste jongen zijn gezien op 11 april. De meeste jongen zijn waargenomen op 23 mei toen minstens 50 kuikens van 3-4 weken in de sloten zwommen. In juni verblijven veel ruiende exemplaren in het Eemmeer, waar op 13 juni 1500 werden geteld tussen de Knobbelzwanen in de ondiepe baai. Zie verder de bespreking van de effecten van de Grauwe ganzen in het hoofdstuk Beheer.

Bergeend, 4 territoria

Elke telling zijn er Bergeenden gezien. Het maximum is op 29 maart geteld: 15 paar. Op 9 mei zijn er 5 exx geteld, waarvan minimaal 4 man. Pas op de laatste telling werd een zeker broedgeval vastgesteld: in de centrale oeverzone zwom een paar met 7 jongen van ca 3 weken oud.

Het aantal territoria bedraagt volgens de SOVON norm 4.

Bergeenden broeden in hopen of in dichte vegetatie en dit is in het telgebied slechts spaarzaam te vinden. Een eenvoudige beheermaatregel om de Bergeenden te helpen en het broedsucces te verhogen, is het neerwerpen van een hoop rietschoven of houtstammen in de oeverzone.

Smient, 0 territoria

Tienduizenden Smienten dobberen er in de winter en het vroege voorjaar in het Eemmeer wachtend op de duisternis, wanneer ze massaal de Eempolder invliegen om te foerageren op de drasse weilanden. In maart trekken deze vogels weer naar het noorden. Enkele blijven overzomereren waarvan sommige kunnen gaan broeden. Zo ook in de Eempolder in 2008 (mededeling J. Roodhart). Binnen het telgebied zijn op 25 april nog 2 paren gezien aan de oever van het Eemmeer. Op 6 juni was een paar aanwezig in een brede sloot in het centrum van het gebied. Op 13 juni zat een solitair mannetje in het Eemmeer. Dit lijkt te wijzen op een broedgeval maar dit kon niet met zekerheid worden aangetoond.

Krakeend, 11 territoria

Op alle teldagen zijn er Krakeenden waargenomen verspreid over het gebied.

Het hoogste aantal is geteld op 9 mei: 3 woerden en 8 paren, waarvan enkele zeer alert.

Op 6 juni is een vrouwtje gezien met 2 jongen.

In het Eemmeer nemen de aantallen in de loop van juni sterk toe in de ondiepe zone met Fonteinkruid. Op 13 juni werden hier in totaal 1600 geteld.

Ook op het dijkje in het centrale deel zitten soms vele 10-tallen ruiende eenden.

Wintertaling, 0 territoria

Net als de Smient overwinteren er veel Wintertalingen in het Eemmeer. Ook einde maart verblijven er nog verschillende paren in het gebied. De laatste waarneming dateert van 11 april. Enige aanwijzing van broeden bestaat er niet.

Slobeend, 3 territoria

Hoewel de Slobeend een soort is van natte weilanden, en de graslanden van de Kampen relatief droog zijn, hebben toch twee paren succesvol in het gebied gebroed. Op 6 juni zwommen er twee paren met jongen in slotjes: in het centrale deel zat een paar met 3 en in de noordelijke oeverzone met 4 pulli.

Ook in de tellingen in april en mei zijn slobeenden waargenomen, met een maximum van 5 paar op 11 april.

De drie territoria lagen in het centrale deel. In tegenstelling tot 2007 toen totaal nog 5 territoria werden vastgesteld waren er geen territoria meer in de buurt van de Gooyersgracht.

Wilde Eend, 25 territoria

Het schatten van het aantal broedgevallen van eenden is lastig. De beste benadering levert het aantal aanwezig woerden in maart/april. Deze zitten echter voor een deel in het Eemmeer en dit watergebied is niet consequent meegeteld.

De volgende feiten geven een indicatie. In de oeverzone van het Eemmeer zijn 7 nesten gevonden waarvan 4 in het noordelijke deel waar een dichte rietgras vegetatie bij de eenden zeer in trek is. In het weidegebied is slechts 1 nest gevonden. Daarentegen zijn er in de slotjes tussen de weilanden meer eenden met kuikens geteld, namelijk 12. Niet uitgesloten kan worden dat deze deels uit nesten uit de oeverzone afkomstig zijn. Het maximum aantal woerden (27) is geteld op 11 april. Deze telling zal echter niet volledig zijn omdat de eenden in het Gooimeer niet zijn meegeteld.

Er zijn vele manieren waarop deze waarnemingen geïnterpreteerd kunnen worden. Het uiteindelijke aantal is gebaseerd op de berekening van broedvogelkartering.nl, namelijk 11 in de oeverzone en 14 in de polder. Hoewel de berekening van SOVON in de meeste gevallen hoog uitpakt, is bij de Wilde Eend de berekening aan de lage kant. Oorzaak is het heimelijk gedrag van de vrouwtjes in de nestfase en het feit dat niet alle woerden in de zone van het Eemmeer zijn meegeteld. Het is duidelijk dat de broeddichtheid aan eenden in de oeverzone vele malen hoger is dan in de weilanden. Hier vinden de eenden de ruigte met voldoende dekking voor hun nest. In de weilanden kunnen ze dit nauwelijks vinden. De oeverzone is echter smal en dit maakt de eenden storingsgevoelig.

Kuifeend, 15 territoria

Terwijl de Wilde Eend moeite heeft om ruigte te vinden waar hij in kan broeden, speelt dit voor de Kuifeend veel minder. De Kuifeend begint pas half mei te nestelen als de vegetatie langs de slootjes al redelijk hoog opgeschoten is. Op 6 juni zijn de eerste jongen gesignaleerd. Op die datum is ook een nest gevonden in de rand van een smal slootje, onder het draad van de omheining zodat het niet was vertrapt door de koeien. Deze voorkeur voor de slootranden zorgt dat de Kuifeenden relatief succesvol kunnen broeden. In totaal zijn er 6 vrouwtjes met pulli gezien. De verspreidingskaart laat zien dat de soort een duidelijke voorkeur heeft voor de zuidelijke Kampen.

Torenvalk, 1 territorium

Een paartje Torenvalk heeft zich gevestigd in de nestkast in een hoge wilg ten noorden van het gemaal. Een schameler onderkomen dan de nestkast die tegen de muur van het gemaal is bevestigd, maar wel met een vrijer uitzicht. Op 25 april was hier een paar aanwezig en op 20 juni was er in het nest een jonge valk, mogelijk zaten er meer.

Bruine Kiekendief, 0 territorium

In het telgebied zijn geen broedgevallen vastgesteld. In de rietzones ten zuiden van het telgebied hebben twee paren gebroed en in het moerasgebied richting Stichtse Brug nog een paar. Deze vogels waren regelmatig jagend waar te nemen in de Kampen.

Fazant, 1 territorium

Op 11 april en 23 mei liep er een Fazantenhaan in de buurt van het gemaal die ook regelmatig zijn roep liet horen.

Meerkoet, 26 territoria

Van Dorp schrijft in 2007 “geen sloot in de Kampen of er is een paartje Meerkoeten te vinden.” In 2009 zijn er ook koetloze sloten te vinden en zijn de aantallen gezakt van 30 naar 21 in de polder. De vershraling van de sloten is hieraan vooral debet. Door de rechtlijnigheid en de kaalheid van de sloten zijn de jonge Meerkoeten extra kwetsbaar voor reigers, kiekendieven en Buizerds. Toch hoeven we ons over de Meerkoet geen zorgen te maken. Er zijn in juni meerdere vervolglegels gevonden en het zou goed kunnen zijn dat deze broedsels succesvoller zijn dan de eerste leg.

In de zuidelijke oeverzone is niet gericht naar nesten gezocht, en de aanwezige dieren zijn bij de tellingen grotendeels aan het zicht onttrokken door de hoge rietzoom. Er is hier een schatting gemaakt op basis van roepende vogels. De werkelijke aantallen kunnen hier hoger liggen.

Scholekster, 9 territoria

De verspreidingskaart laat een duidelijke voorkeur voor het zuidelijk deel van de Kampen zien.

De volgende aantallen territoriale en alarmerende paren zijn waargenomen:

29 maart	: 6
11 april	: 10
25 april	: 5
9 mei	: 7
23 mei	: 5
6 juni	: 4
20 juni	: 0

De Scholekster bouwt zijn nest bij voorkeur in droge, kale bodem, maar dit is in de Kampen niet ruim voorhanden. Toch wisten in ieder geval twee paren hun legsels succesvol uit te broeden. Op 6 juni liep er op een gemaaid veld in het centrum een paar met 3 jongen en in de aangrenzende berm nog een paar met 2 jongen. De jongen van beide paren waren bijna twee weken oud. Helaas waren de jongen een week later verdwenen. Oorzaak onbekend.

Kemphaan, 0 territoria

De laatste waarneming dateert van 5 april van twee Kemphanen met een Kemphen. Er zijn geen aanwijzingen van broeden.

Kievit, 45 Territoria

Het is vreemd gesteld met de Kievit in de Kampen. Het voorjaar begon niet slecht met 40 waargenomen paren of baltsende mannetjes. Op 11 april werd dit aantal nog overtroffen met 44 paren. In deze periode mag verwacht worden dat de meeste Kieviten vast aan het broeden zijn, maar het leek wel of ze er de brui aan hadden gegeven. Er was ook geen spoor meer van de nesten die de vorige keer gevonden waren. Als het nest van een kievit verloren gaat dan volgt meestal een vervollegsels, maar veel baltsactiviteit was niet waar te nemen.

De er op volgende tellingen wijzen uit dat er daadwerkelijk een *shake-out* heeft plaatsgevonden en dat de Kieviten het gebied massaal hebben verlaten.

alarmerende paren zijn waargenomen:

29 maart	: 40
11 april	: 44
25 april	: 24
9 mei	: 16
23 mei	: 10
6 juni	: 7
20 juni	: 0

Vooraf het zeer lage aantal alarmerende Kieviten op 6 juni van 7 paren toont aan dat het broedsucces van de Kievit zeer laag was. Vergelijk dit met de Grutto waarvan op deze datum nog 14 alarmerende paren rondvlogen!

Deze neergang van de Kievit is des te opvallender omdat de overige weidevogelsoorten juist een acceptabel seizoen hebben gehad.

Het verloop lijkt overigens veel op dat van 2007 toen Van Dorp een vergelijkbaar patroon constateerde. Hij trof op 13 april nog tientallen wandelende donsbolletjes aan die echter op 16 mei allen waren verdwenen. In dat jaar is er geen enkel vliegvlug jong gesignaleerd. In 2009 waren dat er uiteindelijk 2.

Het is speculatief wat er in de Kampen aan de hand is. Aan het beheer van maaien en inscharen dat door Staatsbosbeheer wordt gevolgd, kan het niet liggen want dit is voor de Kievit gunstig. De vegetatie is ook zeker niet te laag. Voor de Kievit geldt, hoe lager hoe beter en het plaatselijk begrazen door de Grauwe Ganzen kan ook alleen maar gunstig uitpakken voor de Kievit. De verruiging die in de onbeweide percelen optreedt is voor de Kievit niet direct gunstig maar dit kan zeker niet de oorzaak zijn van de terugval in april. Sporen van vossen zijn niet waargenomen en ook geen waarnemingen van hermelijnen. Na het zeer muizenrijke jaar van 2007/2008 was 2008/2009 een muizenarm jaar en dit heeft waarschijnlijk ook een negatief effect gehad op de muizenetende roofdieren. Op 11 april is in het noordelijk deel van de Kampen gezien dat een paartje Zwarte Kraaien een Kievitsnest

plunderde. Het is echter niet duidelijk of dit systematisch gebeurd is. Het aantal zwarte kraaien in het gebied is niet extreem hoog, integendeel zelfs, hoewel er incidenteel grote groepen vanuit Huizen aan komen zetten. Hetzelfde geldt voor groepen Kauwen. Ook Kokmeeuwen komen in april soms met 100-den in de weilanden foerageren. Dit gebeurt echter ook in gebieden die populair blijven bij de Kieviten, dus het lijkt ook niet waarschijnlijk dat de Kokmeeuwen de oorzaak zijn van het magere resultaat.

Wellicht dat een tekort aan dierlijk voedsel in de bodem de belangrijkste oorzaak is. De combinatie van een droge grond met een snel groeiende vegetatie als gevolg van de kunstmest is voor een Kievit ongunstig.

Aan het aantal berekende territoria is het uiteindelijk niet af te lezen dat het zo'n dramatisch jaar is geweest. Volgens de SOVON criteria zijn er nog 45 territoria vastgesteld. Dit is met name het gevolg van het relatief hoge aantal Kieviten dat op 29 maart en 11 april is waargenomen.

Watersnip, 0 territorium

Op 22, 29 maart en 11 april vlogen er respectievelijk 3, 12 en 2 Watersnippen uit de vegetatie op. Enige vorm van balts is niet waargenomen.

Grutto, 30 territoria

De Grutto is in de Kampen nog goed vertegenwoordigd. De volgende aantallen territoriale en alarmerende paren zijn waargenomen:

29 maart	: 21
11 april	: 26
25 april	: 16
9 mei	: 22
23 mei	: 20
6 juni	: 14
20 juni	: 4

Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in het centrum van het gebied. Ook in het noordelijk deel zijn nog 11 territoria te vinden, maar deze zijn vooral gebaseerd op de tellingen van april. In mei waren de aantallen hier aanzienlijk lager en op 6 juni werd hier nog slechts 1 alarmerende Grutto waargenomen. Hier lijkt dezelfde leegloop plaats gevonden te hebben als bij de Kievit. In het zuidelijk en centrale deel ging het echter prima met de Grutto. Hier werden op 6 juni nog 13 paar alarmerende paren geteld. Op een gegeven moment was er een indrukwekkende wolk van 20 grutto's in de lucht, fel alarmerend

vanwege een jagende kiekendief.

Tureluur, 20 territoria

De Tureluur is in redelijk constante aantallen waargenomen tijdens de tellingen. Net als bij de andere weidevogels zijn de dichtheden in het noordelijk deel van de Kampen duidelijk lager dan het centrale en zuidelijke deel.

De volgende aantallen territoriale en alarmerende paren zijn waargenomen:

29 maart	: 12
11 april	: 17
25 april	: 9
9 mei	: 15
23 mei	: 11
6 juni	: 10
20 juni	: 3

Het aantal broedparen ligt ongeveer op hetzelfde niveau als vorige jaren. Het broedsucces is redelijk, afgaande op het feit dat er op 6 juni 10 alarmerende paren zijn geteld. Op deze datum waren ook een 10-tal vliegvlugge jongen aanwezig.

Holenduif, 1 territorium

Een paartje Holenduif heeft dit jaar geprofiteerd van het feit dat de torenvalken zich dit jaar hebben gevestigd in de kast in de wilg aan het Gooimeer. De Holenduiven konden hierdoor in de vacante torenvalkkast trekken bij het gemaal van de Gooyersgracht..

Koekoek, 1 territorium

Vanaf 9 mei liet de Koekoek zich luid en duidelijk horen en zien. Goed voor 1 territorium met het zwaartepunt in de zuidelijke rietzoom.

Kerkuil, 1 territorium

In *** heeft een Kerkuil gebroed (mededeling Dick Jonkers). Tijdens de inventarisaties is de soort niet waargenomen. Door Harry de Rooij zijn 5 jongen geringd.

Veldleeuwerik, 1 territorium

Het blijft wennen om op een zonnige voorjaarsdag in de weilanden te lopen zonder het voortdurende gezang van de leeuweriken boven je hoofd. Maar we hebben weinig keus, want het is echt gebeurd met de Veldleeuwerik. In 1989 werden er nog 47 territoria vastgesteld, terwijl het aantal zingende vogels in 2009 beperkt bleef tot één: langs de Hardewijkerweg op 11 april. Volgens de SOVON mag dit als een territorium worden aangemerkt. Voor het overige zijn langstrekkende exemplaren gezien in april.

Boerenzwaluw, 2 territoria

Een paar heeft genesteld in een verlaten melkhokje. Verder heeft er vermoedelijk een paar gebroed onder het bruggetje over de Gooyersgracht.

Graspieper, 13 territoria

De Graspieper houdt nog redelijk stand. Er zijn 13 territoria vastgesteld en dit is bijna twee maal zo veel als in de vorige inventarisaties van 1995 tot 2007 geteld is. Het is echter twijfelachtig of er sprake is van een werkelijke vooruitgang. Het heeft waarschijnlijk meer te maken met de strikte toepassing van de SOVON normen. In juni werden verschillende paren met jongen waargenomen.

Gele Kwikstaart, 3 territoria

In 2009 zijn er weer met zekerheid broedgevallen vastgesteld in de Kampen. Op 6 juni werd

een paar waargenomen met hun snavel vol kleine vliegjes. Het nest lag in het weiland tussen de witbol en zuring. Om het niet onnodig te verstoren zijn we er niet naar toegelopen. De keuze van de kwikstaart voor dit stukje weiland is logisch. In het vroege voorjaar staat het voor een deel dras en later in het voorjaar is er een mooie gradiënt van een lage pionierachtige vegetatie naar een ruiger deel met grassen en kruiden. Het is een prachtig gezicht om deze felgele vogeltjes bezig te zien. Maar ook wel een beetje treurig om deze laatste der Mohikanen zijn bescheiden piepjes te horen roepen.

Ondanks de kleur kunnen ze toch gemakkelijk over het hoofd worden gezien; het is meestal het geluid wat hun aanwezigheid verradt.

Dit was zeker het geval bij het tweede broedpaar bij de nieuw gegraven paddenpoelen bij de A27. Dit paar volgde de tellers fel alarmerend. Ook hier werd de vegetatie gekenmerkt door

bloeiende grassen, vooral Witbol. Op 20 juni was dit paar aanwezig met minstens twee volgroeide jongen tussen de schapen aan het Gooimeer.

Het derde territorium lag in het centrum van het gebied. Hier werd territoriaal gedrag vastgesteld op 11 en 25 april.

Witte Kwikstaart, 11 territoria

In tegenstelling tot zijn gele familielid broedt de Witte Kwikstaart niet in graspolen waardoor geen legsels verloren gaan door maaien of vertrapping door vee. Veel heeft hij niet nodig om zijn nest in te maken. Een bruggetje en een hekwerk met wat ruigte is voldoende. Voedsel in de vorm van kleine vliegjes zijn er in overvloed. Het aantal broedparen is in vergelijking met 2007 constant.

Winterkoning, 3 territoria

Er zijn drie territoria vastgesteld in de brede ruige rietzone langs het Eemmeer.

Blauwborst, 3 territoria

De Blauwborst laat zich vooral in de eerste helft van april horen. Op 11 april zongen er 3 mannetjes in de oeverzone. Daarna houdt de soort zich rustig. Pas op 20 juni werden weer 2 zingende vogels gehoord. In het noordelijk moerasgebied lagen nog twee territoria net buiten het telgebied.

Rietzanger, 9 territoria

De Rietzanger laat zich al van april volop horen. De volgende aantallen zijn geteld.

11 april	: 5
25 april	: 7
9 mei	: 7
23 mei	: 8
6 juni	: 3
20 juni	: 1

Op 23 mei zaten ook 2 exemplaren te zingen in een weiland met zuring en distel. Het zou kunnen dat deze vogels hun territorium vanuit de oeverzone hebben uitgebreid. Enigszins arbitrair is het ene territorium gerekend tot het deelgebied oeverzone en de ander tot de polder.

Bosrietzanger, 8 territoria

De Bosrietzanger voelt zich prima thuis in de oeverzone met riet, brandnetel en een enkel wilgje. De eerste zingende vogel is gehoord op 23 mei net buiten het telgebied.

Binnen het telgebied zijn alleen op 6 juni zingende vogels gehoord.

Kleine Karekiet, 23 territoria

Gelukkig is het nog steeds zo dat overal waar riet is, ook de karekiet aanwezig is.

De volgende aantallen zingende vogels zijn geteld:

25 april	: 2
9 mei	: 11
23 mei	: 17
6 juni	: 18
20 juni	: 9

Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in de zuidelijke oeverzone.

In het nieuwe riet in de polder (overjarig riet is er niet in de slotjes) zijn 6 en 20 juni territoria vastgesteld.

Tjiftjaf, 0 territorium

Op 29 maart was er een zingende vogel aanwezig in de brede rietzone ten noorden van het gemaal. Er is hier echter nog te weinig opgaande begroeiing voor de Tjiftjaf en later is deze soort ook niet meer waargenomen.

Fitis, 1 territorium

In de brede rietzone ten noorden van het gemaal is een territorium vastgesteld.

Baardman, 0 territoria

Op 29 maart en 11 april zijn de karakteristieke roepjes van de Baardmannetjes gehoord in de rietzoom. Binnen het telgebied hebben deze dieren zich echter niet gevestigd.

Zwarte Kraai, 0 territoria

De Zwarte Kraai komt schaars voor in de Kampen. In april riep er een kraai vanuit de hoge wilg langs de brede rietkraag in het zuiden. Dit is eigenlijk de enige geschikte nestplaats in het gebied. Er is echter geen nestelactiviteit geweest, wellicht omdat een torenvalk deze boom ook al als nestboom verkozen heeft. In het noorden komen regelmatig kraaien vanuit het bosgebied aan de andere kant van de A27. Op 11 april is waargenomen dat zo'n paar een legsel van de Kievit plunderde.

Vink, 0 territorium

Een roepende Vink werd meerdere malen gehoord bij het gemaal. Het territorium lag echter net buiten het telgebied.

Kneu, 0 territorium

Op drie verschillende tellingen zijn Kneuen in het noordelijk deel van de Kampen waargenomen. Het is discutabel of dit een geschikt broedbiotoop is. Omdat er verder geen aanwijzingen zijn van broeden is er geen territorium gerekend.

Rietgors, 22 territoria

Vanaf de eerste tot de laatste telling maakt de Rietgors zijn aanwezigheid kenbaar door het vrolijke getjilp vanuit een rietpluim of een andere verhoging. In tegenstelling tot de rietvogels die in Afrika overwinteren, is er geen duidelijk piek in het begin van het broedseizoen. Integendeel, het lijkt wel of de Rietgors er steeds meer aardigheid in krijgt en op 20 juni is zelfs het maximum aantal zangwaarnemingen gedaan.

22 maart	: 6
29 maart	: 12
11 april	: 11
25 april	: 8
9 mei	: 14
23 mei	: 16
6 juni	: 15
20 juni	: 17

Het is opvallend dat vier territoria in het binnendijkse poldergebied allemaal in het noordelijke deel liggen.

5.3. Niet broedvogels

Naast broedvogels zijn er veel soorten die in de Kampen foerageren. Meest spectaculair zijn de Smienten die overdag in het Eemmeer dobberen, wachtend op de duisternis om dan de Eempolder in te trekken naar de drasse weilanden, waar ze de rest van de nacht blijven grazen. Vanaf maart trekken deze vogels verder naar Oost –en Noord Europa.

Andere soorten blijven in de regio en bezoeken de Kampen vanuit hun territorium. Bijna elke telling werden twee Buizerds gezien. In dit zeer muizenarme jaar zullen deze roofvogels weinig van deze knaagdierjes hebben weten op te sporen waardoor de roofvogels waarschijnlijk meer dan andere jaren ook speciaal jacht hebben gemaakt op kuikens. In tegenstelling tot de kiekendief behoort het heimelijk benaderen niet tot de sterke punten van de Buizerd, zodat de schade voor de weidevogels beperkt blijft. Eenden en Meerkoeten hebben het waarschijnlijk moeilijker. Elders in de Eempolder zag ik een Buizerd een Meerkoetenjong met huid en haar verorberen.

Haviken zijn niet gezien tijdens de inventarisaties.

Vanaf juni foerageren er vele tientallen Gierzwaluwen en Boerenzwaluwen die afkomstig zijn van hun broedplaatsen in Huizen, Laren, Blaricum en Eemnes.

Ook werden er bij elke telling enkele Blauwe Reigers in de slootranden gezien. Meer dan 5 zijn het er niet, behalve op 20 juni toen er ongeveer 10 aanwezig waren. Zoals elders in dit rapport aangegeven is er voor de reigers in de sloten niet veel meer te halen.

Dat is extra jammer omdat bij een groter aanbod aan prooien het heel goed mogelijk zou zijn dat de Grote Zilverreiger zich zou gaan vestigen in de moeraszone bij de Stichtse brug. Van deze soort werden in april regelmatig 2 exemplaren waargenomen.

Opvallend is ook de waarneming op 8 juni van Van Balen Blanken op www.waarneming.nl. Hij zag een Roerdomp in de oeverzone van de Kampen die “uit het riet opvloog doordat Bruine Kiekendief laag overvloog. Na korte tijd ging de Roerdomp richting Stichtse brug en landde daar in het rietveld.” Ook de Roerdomp is zeker een kandidaat broedvogel in het moeras bij de Stichtse brug op voorwaarde dat het slootbeheer verbetert.

Op 20 juni vloog er een IJsvogel langs de sloot van de A27.

5.4. Zoogdieren

Er zijn geen gerichte tellingen van andere dieren dan vogels uitgevoerd. Toch een paar notities.

Onder de zoogdieren is de Haas de meest opvallende soort. In het telgebied verblijven ongeveer 20 dieren. De zichtbaarheid van deze soort verschilt sterk. Er zijn tellingen dat er geen haas te zien is, maar op andere dagen springt de ene na de andere Haas door het kijkerbeeld. Als gevolg van de jacht zijn sommige hazen nachtdieren geworden. Overdag rusten ze in de ruige rietzone aan het Eemmeer en 's avonds komen ze schuchter uit het riet te voorschijn om op de aangrenzende weilanden te grazen. Een verstandige overlevingstrategie, maar wel jammer dat deze dieren dan overdag niet meer te zien zijn.

Voor het overige zijn er geen zoogdieren waargenomen, ook geen Vos of Hermelijn, hetgeen de beheerder genoeg zal doen.

In het jaar 2007/2008 was er nog sprake van een piekjaar van Veldmuizen, maar in 2009 hebben we nauwelijks holletjes van Veldmuizen gezien, de populatie is duidelijk volledig ingezakt. Hoe dit uitpakt voor de broedvogels is moeilijk te voorspellen vanwege de complexe getalsmatige relaties tussen prooi en prooidieren. Muizen vormen voor veel roofdieren het stapelvoedsel en als deze soort schaars is dan stappen de roofdieren

noodgedwongen over op andere prooien, zoals vogelkuikens. Zo zou de meerkoet dit jaar wel eens meer te leiden kunnen hebben gehad van de jachtdruk door Blauwe Reigers dan in ander jaren. Aan de andere kant zal het schaarse voorkomen van muizen tot gevolg hebben dat de roofdieren het moeilijk hebben en in aantal af zullen nemen. Dit kan dan weer gunstig uitpakken voor de broedvogels. Het feit dat er geen Hermelijnen zijn waargenomen kan hier mee te maken hebben. Het is boeiend om hier over te speculeren. Onze waarnemingen zijn echter te incidenteel van aard om conclusies te trekken.

6. Beheer

In het broedvogelinventarisatierapport doet A.J. van Dorp een aantal aanbevelingen op het gebied van polderwaterpeil, ganzen, ruige mest, beweiding, bebording, maaidatum, plasdras, bomen, struiken en opstalletjes en verruiging.

Ik zal deze uitstekende adviezen hier niet herhalen, maar beperk me tot een nuancering van de visie op de ganzen en een nadrukkelijk aanbeveling doen over het beheer van het oppervlaktewater.

Beheer van sloten en slootjes

De sloten in de Kampen zijn keurig schoongemaakt onder de hoede van het Waterschap. De wanden zijn loodrecht afgestoken en de water- en oevervegetatie is machinaal verwijderd. Als het doel is om een steriele afwatering te creëren met zo weinig mogelijk planten en dieren die een snelle afwatering kunnen belemmeren, dan is de opzet geslaagd. Voor het

Figuur 7. Rechte sloten met loodrechte oevers

Figuur 8 . Alleen de meerkoet weet er iets van te maken

snelle afvoer van het water te bewerkstelligen, en laat hij dan met eigen ogen het water in de slootjes bezien die zouden kunnen krioelen van leven, maar in plaats daarvan zijn verworpen

natuurlijk milieu is deze aanpak echter desastreus. Geen schrijvertjes of schaatsenrijders laten zich zien en kikkers zijn schaars geworden. De enkele reigers die hier rondlopen hebben het moeilijk, ook al omdat de steile oevers het problematisch maken om een geschikte staplaats te vinden. Enkele nabijgelegen boerderijen hebben een ooievaarsnest geplaatst, maar voor ooievaars is er in deze omgeving niets te beleven. Het zou goed zijn als het Waterschap beseft zou hebben van de ecologische catastrofe die ze in het water aanricht. Laat de dijkgraaf eens in het voorjaar een schouw doen, vanaf de paadjes die zijn mensen anders in november belopen om te beoordelen of de sloten wel strak genoeg zijn om een

tot steriele afwateringssleuven als gevolg van het kortzichtige en archaïsche beleid van het waterschap.

Het is vreemd dat na 100 jaar natuurbescherming er nog geen methode gevonden is om de sloten op zo'n manier te ontdoen van vegetatie dat er leven blijft bestaan in de sloot.

Onwil of onkunde?

Het volgende verhaal geeft aan met welke ambtelijke desinteresse men met het oppervlakte water en de erin levende dieren omgaat. In plaats van zelf effectieve maatregelen te nemen

Figuur 9. Deze 65 karpers zijn dood.

verschuilt men zich liever achter Europese regels. Op 23 mei zag ik in de Gooyersgracht scholen van 10-tallen schubkarpers. Een prachtig gezicht om deze grote dieren in het ondiepe water te zien zwemmen en paaien. Deze vissen lagen echter op 25 mei allemaal dood op een hoop naast het gemaal. Reden? In de nacht van 25 mei had er overstort van het riool

plaatsgevonden. De karpers waren in dit zuurstofloze water verdoofd geraakt en afgedreven naar het gemaal alwaar ze door de automatische kroesgrijper uit het water zijn getild. Bij navraag bij de milieu inspecteur van de BEL gemeente, Remco de Waart (die overigens zeer betrokken was bij de zaak en ook direct het één en ander heeft uitgezocht) bleek aan deze giflozing niets te doen. De BEL gemeente wacht af tot er Europese regelgeving komt die deze rioolstort verbiedt, naar verwachting zo rond 2015. Blijkbaar vinden het Waterschap en de BEL gemeente dat ze niet een eigen verantwoordelijkheid hebben voor de in het water levende dieren. Het is vreemd dat dit blijkbaar aangestuurd moet worden vanuit Straatsburg.

Verstoring

Over het algemeen is het rustig in de Kampen. Er wagen zich weinig mensen in de weilanden. Dit ligt anders bij de oeverzones van het Eemmeer. Ook hier overheerst de rust, maar met name de karpervissers zorgen hier plaatselijk voor verstoring en afval. Op zonnige weekenden zetten ze hun groene tentjes neer en houden hierbij weinig rekening met vogels. Op sommige plekken kan dit weinig kwaad, maar een visser die de hele nacht bij de monding van de Gooyersgracht zit zal zeker enkele nesten verstoren. Deze oeverzones zijn buitengewoon kwetsbaar en bordjes met een mededeling dat het een rustgebied is en dat er niet gevisst mag worden zouden geen kwaad kunnen.

Er valt te hopen dat dit enig effect sorteert. Sommige hondenbezitters laten zich over het algemeen niet veel gelegen liggen aan de belangen van de vogels en negeren bordjes met "Verboden voor honden" soms volledig. Voor deze mensen zijn natuurgebieden synoniem met hondenuitlaatplaats.

Ernstige verstoringen zijn door ons overigens niet gesignaleerd in de ochtenduren dat wij aanwezig waren.

Grauwe ganzen

Het aantal niet broedende ganzen in het gebied bedroeg zo'n 200-300 vogels. Deze dieren verblijven vooral in de weilanden die grenzen aan het Gooimeer, waar ze regelmatig worden weggejaagd door boeren. Het staat buiten kijf dat de ganzen in het late voorjaar en de zomer

Figuur 10. Nest van Grauwe Gans met uitzicht op Eemmeer

concurreren met het grazende vee en dat de boeren hierdoor schade lijden. Een ander punt is dat er steeds meer geluiden worden gehoord dat de ganzen een ongunstige invloed hebben op het voorkomen van andere vogels en dan met name de weidevogels. Van enige schade voor de weidevogels lijkt echter geen sprake. Integendeel, begrazing door ganzen resulteert in een mozaïekpatroon waar kort begraasde "greens" worden afgewisseld met ruigere, vaak kruidachtige vlakken. Deze gevarieerde zonering is ideaal voor de jonge kuikens die hier zowel voedsel als dekking kunnen vinden.

Een ander gehoord verhaal over de nadelige effecten van ganzen is dat ze de eieren in de weidevogelnesten vaststampen, waardoor deze niet meer gekeerd kunnen worden en daardoor niet uitkomen. Ik zag een Tureluur echter fel uithalen naar een gans die zijn nest naderde, waarna de geschrokken gans met een grote boog verder liep. Ook de andere weidevogels staan in zulk soort situaties wel hun mannetje, zodat dit stamp-effect wel mee zal vallen.

Ook Van Dorp, die voor het overige uitstekende beheersadviezen geeft, ziet de ganzen als bedreiging voor de weidevogels: *"Enorme groepen ganzen zorgen voor dermate veel onrust dat de weidevogels zich hier niet meer thuisvoelen."* Van alle mogelijke verklaringen voor de lage dichtheden aan weidevogels in het noorden van de Kampen lijkt dit me een van de minst aannemelijke.

Voor zover onze beperkte waarnemingen dit toelaten, en los van de economische schade die de boeren leiden, kan worden geconcludeerd dat er uit natuurbeschermingsoogpunt niet direct reden is tot ingrijpen.

concurreren met het grazende vee en dat de boeren hierdoor schade lijden. Een ander punt is dat er steeds meer geluiden worden gehoord dat de ganzen een ongunstige invloed hebben op het voorkomen van andere vogels en dan met name de weidevogels. Van enige schade voor de weidevogels lijkt echter geen

Geraadpleegde bronnen

1. van Dijk, A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (Broedvogelinventarisatie in proefvlakken) SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
2. Van Dorp, A.J. De Kampen Broedseizoen 2007; december 2007; Intern rapport Staatsbosbeheer directie West
3. Maanen, van & van Diermen. , 2005; Broedvogels van Arkeheem in 2005. Sovon inventarisatierapport 2005/2006. SOVON, Beek-Ubbergen.